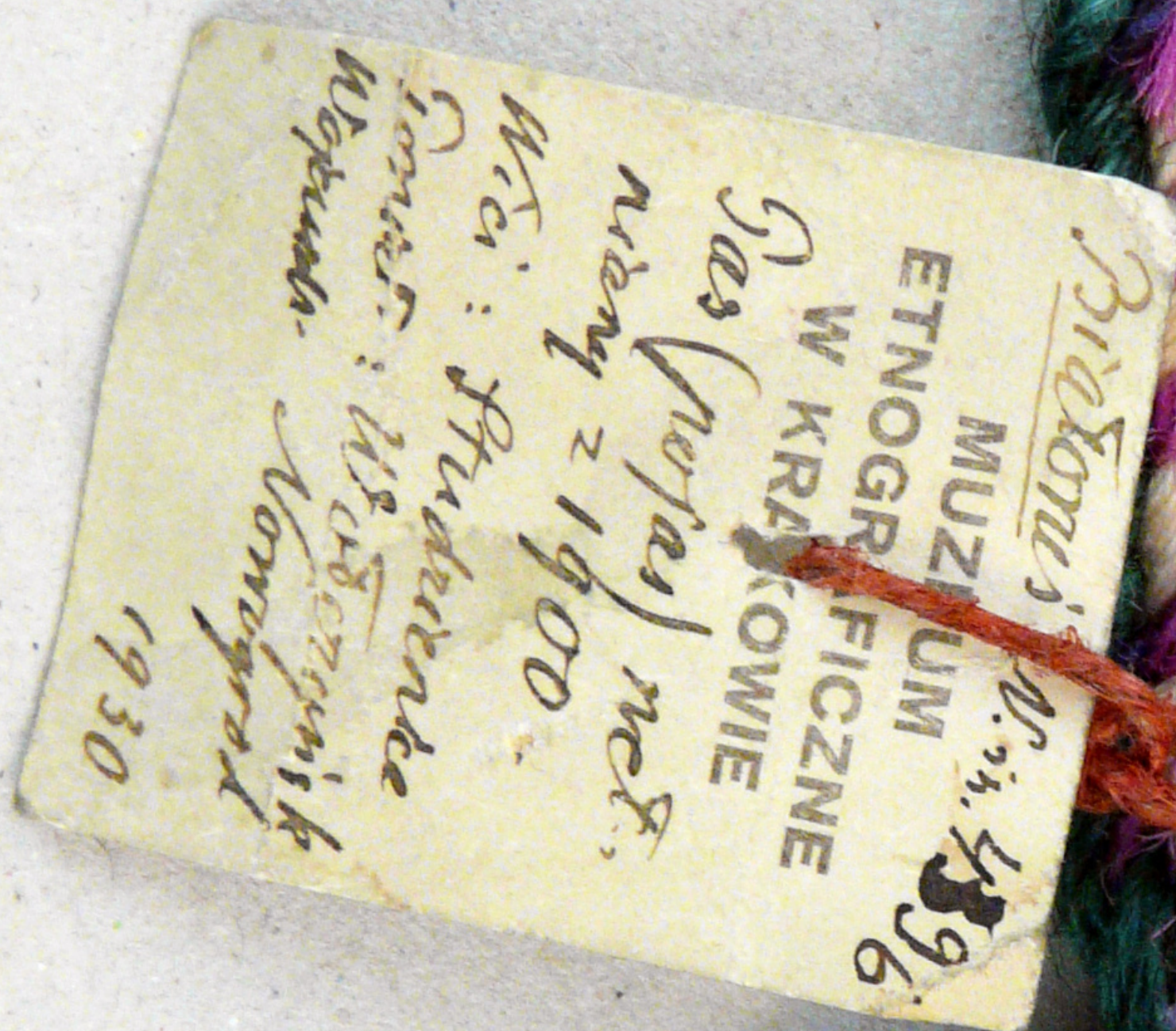

ETNO KRAJKI

3 wzory do tkania na
tabliczkach inspirowane
zbiorami Muzeum
Etnograficznego im. Seweryna
Udzieli w Krakowie

EMILIA PAWŁUSZ

/03 WSTĘP

/04 JAK TKAĆ NA TABLICZKACH? TUTORIAL

/08 JAK CZYTAĆ SCHEMAT?

/09 WZÓR 1 #4396/MEK

/11 WZÓR 2 #8551/MEK

/13 WZÓR 3 #8550/MEK

/15 JAK ZAKOŃCZYĆ KRAJKĘ?

/ 16 O AUTORACH

**STOWARZYSZENIE NA RZECZ PROMOCJI KULTURY
I RZEMIOSŁ DAWNYCH "WICI"**

facebook.com/WICIngo/
instagram.com/_lostthread_/
instagram.com/wici_ngo/

To, co widzisz na wystawie w muzeum to zwykle zaledwie kilka procent kolekcji. Muzeum Etnograficzne w Krakowie posiada w swoich zbiorach sporo *krajek*, których nie zobaczysz na ekspozycji.

Krajki to ręcznie tkane, dekoracyjne pasy. Kiedyś zdobiły stroje ludowe, używano ich jako taśm, którymi przewiązywano kufry i wielkanocne palmy. Podarowywano je gościom w czasie wesel. Istnieje wiele technik tkania pasów — mogą być wykonane na krośnie, bardku, tabliczkach, czy metodą wybierania wzoru z nici osnowy.

Muzeum Etnograficzne im. Seweryna Udzieli w Krakowie posiada bogatą kolekcję krajek z XIX i XX wieku. Każda z nich jest wyjątkowa pod względem wzoru i zestawienia kolorów. Trafiły do MEK jako podarunki od etnografów, artystów i miłośników kultury ludowej.

Krajki w zbiorach krakowskiego Muzeum zostały wykonane w Polsce (w jej przedwojennych granicach), na Litwie, Łotwie, Białorusi, Ukrainie, w Finlandii i innych krajach. Często w klasyfikacji pochodzenia wymienione są nie kraje, a "regiony etnograficzne", czyli obszary o pewnych charakterystycznych cechach, np. gwarze, ubiorze, stylu w sztuce ludowej, które wyróżniają je od innych obszarów. W MEK znajdziemy krajki z Huculszczyzny, Podola, wykonane przez karpackich Bojków i Rusinów. Twórczość ludowa i techniki rzemiosła artystycznego nie znają granic politycznych.

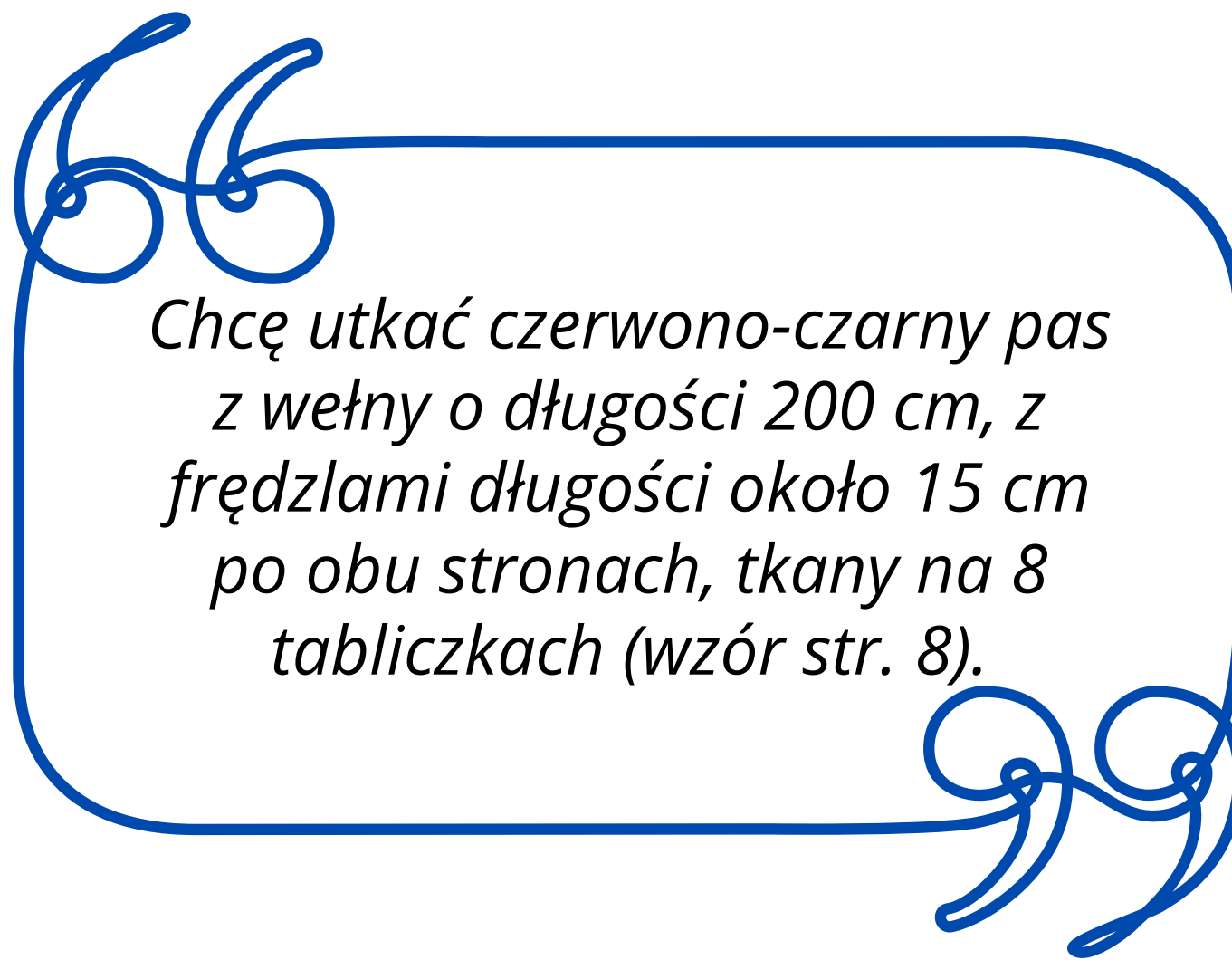
„Tkactwo tabliczkowe wczoraj i dziś – badania, warsztaty, monografia”

Publikacja zawiera trzy wzory do tkania na tabliczkach inspirowane krajkami z kolekcji MEK. Znajdziecie tu także wprowadzenie do techniki, instrukcję nawlekania i ustawiania tabliczek oraz odczytywania wzoru.

Współczesna krajka wykonana metodą wybierania wzoru utkana przez Edytę Wiśniewską. Zdjęcie: Stowarzyszenie Wici.

PROJEKT
ZREALIZOWANO
W RAMACH
STYPENDIUM
MINISTRA KULTURY
I DZIEDZICTWA
NARODOWEGO.

JAK PRZYGOTOWAĆ NICI?

Suma wszystkich nici: 8 tabliczek x 4 dziurki = 32 nici

Długość pojedynczych nici: 200 cm * 1.2 = 240 cm

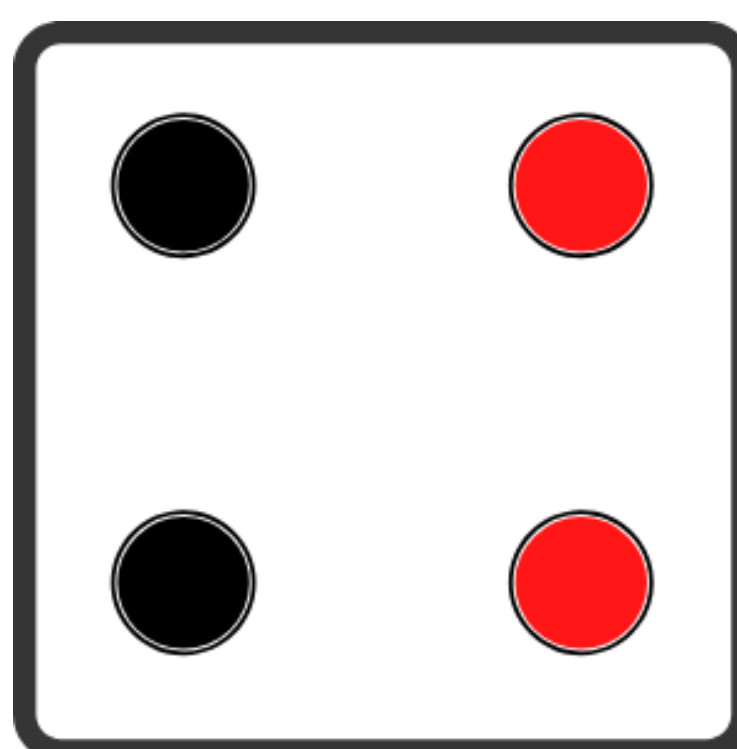
Frędzle = 40 cm (warto dodać więcej, żeby mieć je z czego podciąć i wyrównać).

W sumie: 32 nici o długości 280 cm.

Dwukolorowy wzór zakłada po dwie nici z każdego koloru w każdej tabliczce, należy przygotować **20 czerwonych** i **20 czarnych** nici.

JAK NAWLEC TABLICZKI?

Kolejnym krokiem jest nawleczenie włóczki na wszystkie tabliczki. Jeżeli wykonujemy wzór złożony z dwu nici czerwonych i dwu czarnych pojawia się pytanie, jak kolory powinny być rozmieszczone wobec siebie. Mogą być na przemian (**czerwony-czarny-czerwony-czarny**) lub obok siebie (**czarny-czarny-czerwony-czerwony**). Do wykonania wzoru przykładowego (str. 8) potrzebne jest drugie ustawienie.

Nici nawlekane na tabliczki tworzą tzw. **osnowę**. Technicznie nie ma wielu zasad nawlekania. Ważnym jest, aby **wszystkie nitki w danej tabliczce były przeciągnięte od tej samej strony**. Jeśli nitki są nawleczone z różnych stron, uniemożliwia to swobodne obracanie tabliczki.

JAK USTAWIĆ TABLICZKI?

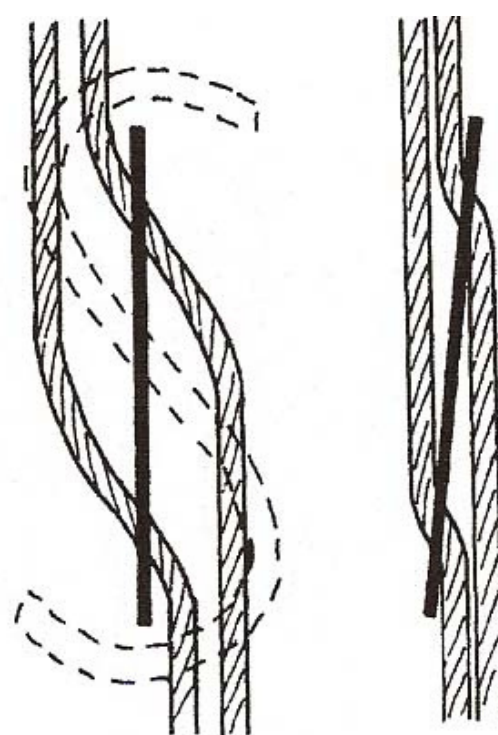
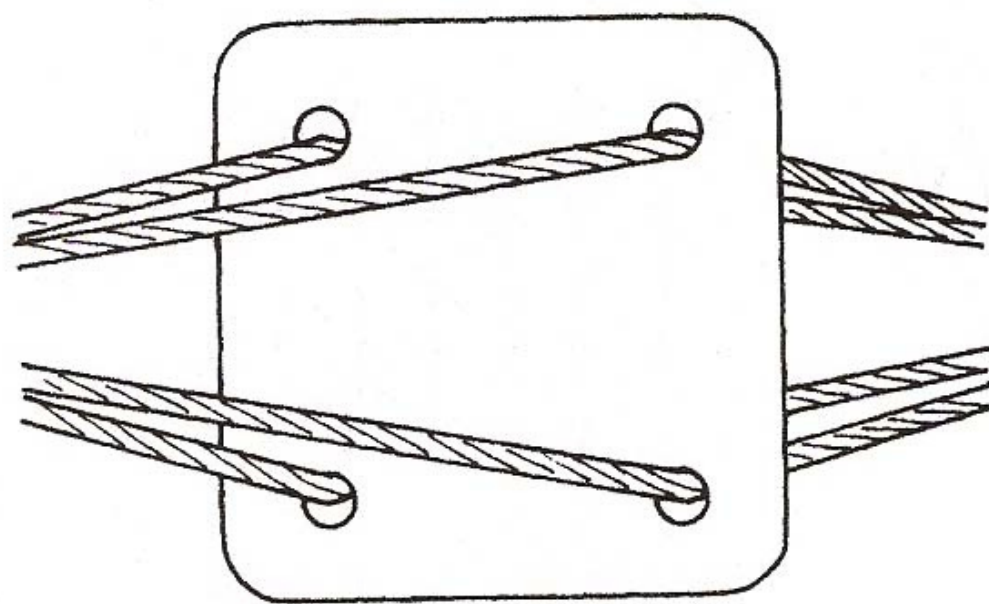
Po nawleczeniu tabliczek jeden koniec osnowy związujemy i przyczepiamy do stabilnego miejsca, np. nogi od stołu, kaloryfera, drzewa itp. Drugi koniec (gdzie będzie przyrastała krajka) możemy przywiązać do pasa. Metoda ta nazywa się "backstrap". Do tkania można użyć także ręcznego krosna pasmanteryjne, tzw. "inkle loom".

Nici przewleczone przez tabliczki powodują ich pochylenie. Nawleczoną tabliczkę można ustawić w dwóch pozycjach:

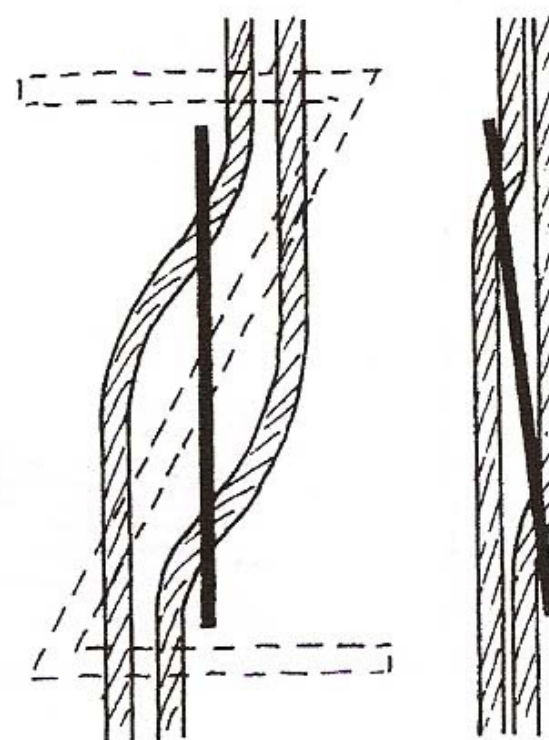
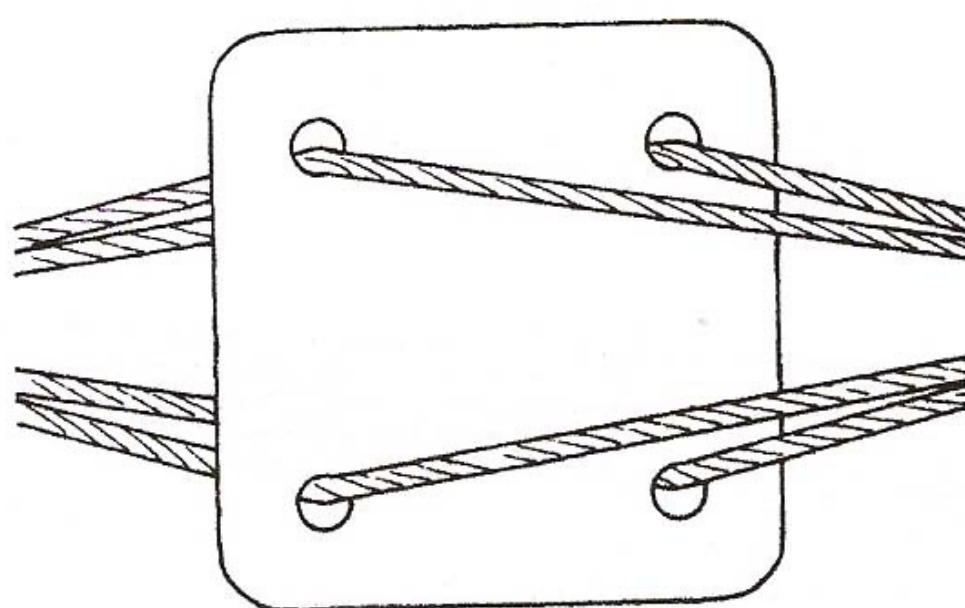
1) nici ułożone w kształt litery "S", oraz

2) nici ułożone w kształt litery "Z".

"S"

"Z"

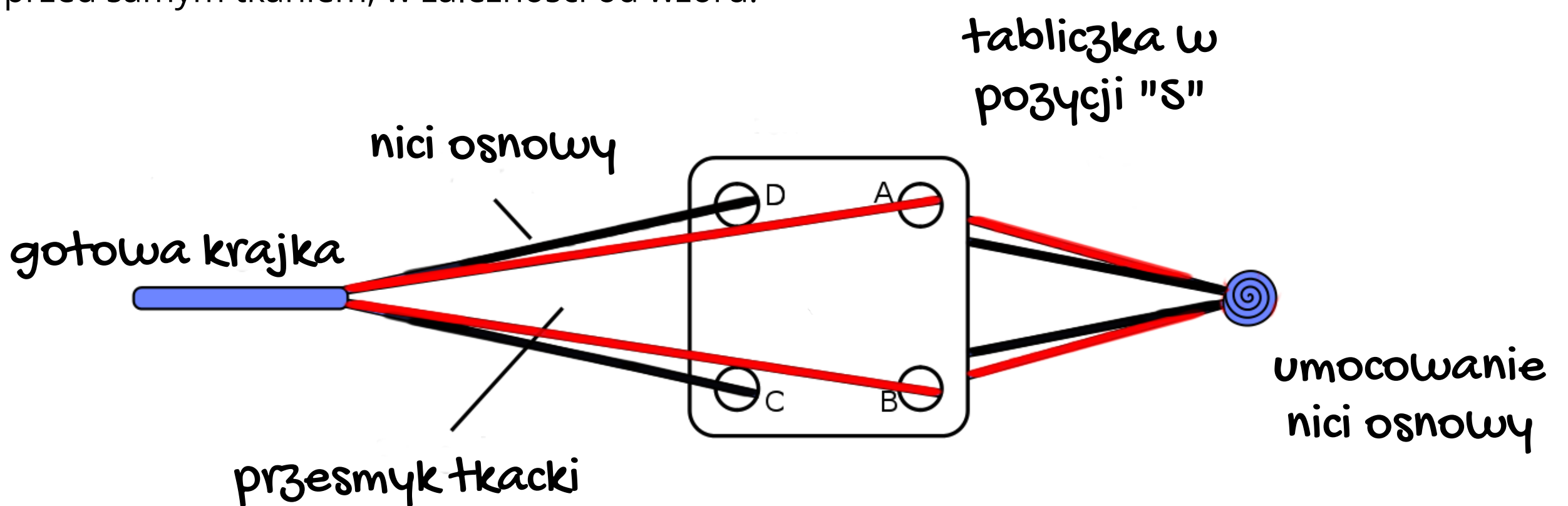

Ważne! "S" i "Z" można zamienić w każdej chwili, wystarczy przekręcić tabliczkę wzdłuż nici. Dlatego ustawienie "S" "Z" nie ma znaczenia w momencie przewlekania nici przez tabliczki.

Od kierunku nawleczenia nici i wynikającego z niego pochylenia tabliczki zależy kierunek skrętu nici, a w efekcie linie wzoru. Każdy wzór zawiera informację o tym w jakiej pozycji wyjściowej powinny być ustawione tabliczki.

NUMEROWANIE TABLICZEK

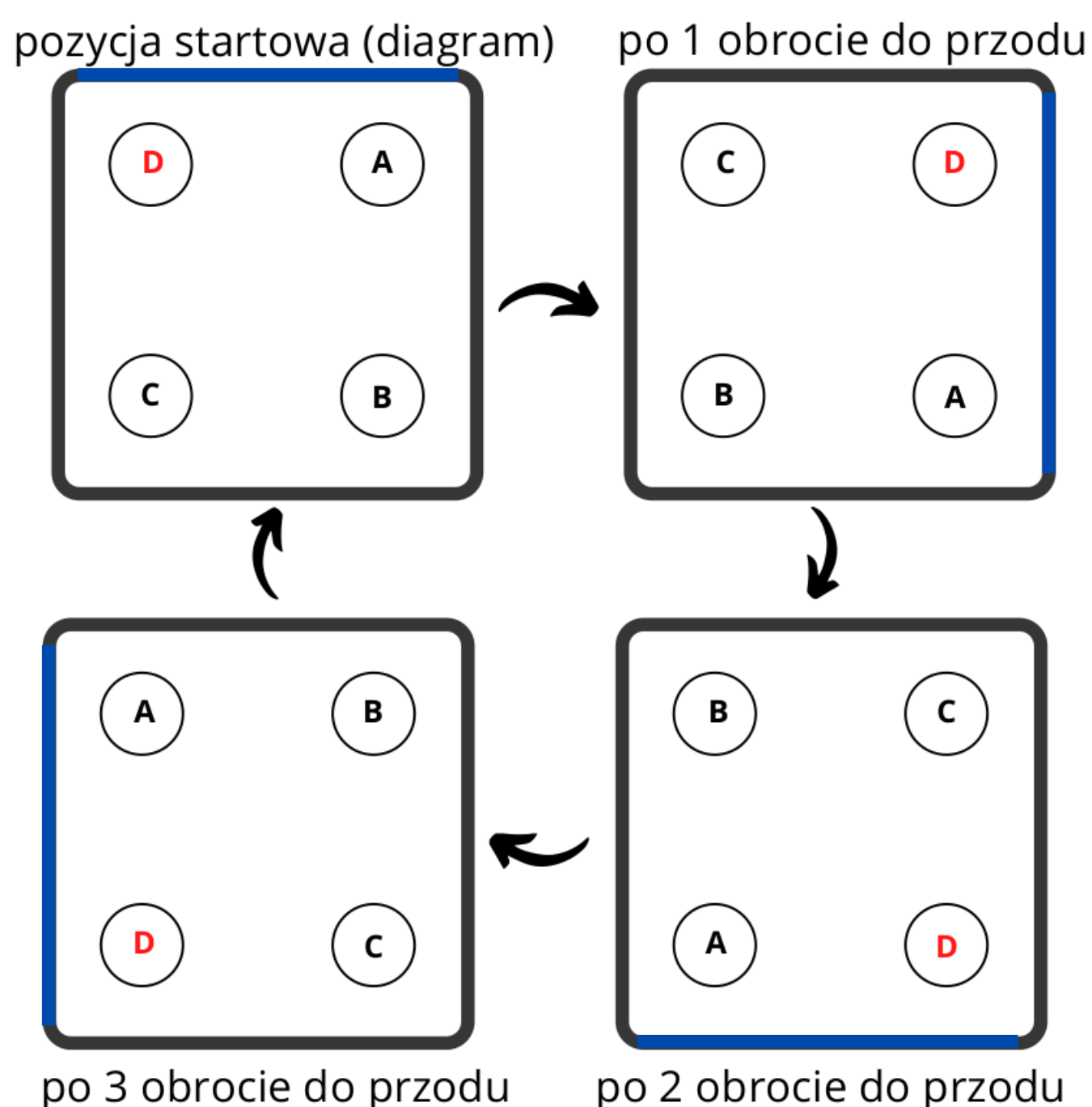
Tabliczki liczymy **od lewej do prawej**. Trzymając 8 tabliczek w dłoni, ta najbardziej z lewej strony ma nr 1, ta najbardziej z prawej strony jest ostatnią tabliczką we wzorze. Istnieje co najmniej kilka sposobów oznaczenia otworów w tabliczkach (literami, liczbami, kolorami). Wszystkie są na siebie "przekładalne". W tym poradniku tabliczki oznaczone są literami **DCBA**, gdzie D to górny róg najbliższy tkaczowi, A górny dalszy, C dolny bliższy i B dolny dalszy. **W momencie nawlekania położenie ABCD nie są istotne**. Tabliczki ustawia się dopiero przed samym tkaniem, w zależności od wzoru.

JAK OBRACAĆ TABLICZKI?

Tabliczki obracają się o **90 stopni do przodu, czyli od tkającego lub do tyłu, do tkającego**. Po czterech obrotach tabliczki wracają do pozycji wyjściowej. Warto zaznaczyć jeden brzeg tabliczki kolorem - dzięki temu łatwiej śledzić ile obrotów wykonaliśmy.

Patrząc na tabliczkę z prawej strony:

PROJEKTOWANIE KRAWĘDZI

Do każdego wzoru można dodać **tabliczki krawędzi**, np. dwie z każdej strony ($2 + 8 + 2 = 12$ tabliczek). Tabliczki krawędziowe należy obracać cały czas w tym samym kierunku (np. do przodu), dzięki czemu krawka będzie miała równe brzegi. Nie ma potrzeby dodawania krawędzi we wzorach, gdzie wszystkie tabliczki poruszają się w jednym kierunku. Obrót w tym samym kierunku po pewnym czasie spowoduje **skręcenie nici**, które będzie utrudniać tkanie. Aby zniwelować ten skręt, należy 1) zmienić kierunek obrotu tabliczek krawędzi (w tył) lub 2) przekręcić tabliczkę, np. z "S" na "Z" lub odwrotnie i kontynuować w tym samym kierunku (do przodu). Metody te dają ten sam efekt.

ROZPOCZĘCIE TKANIA

1) Ustaw tabliczki według schematu. Zwróć uwagę na pochylenie "S" i "Z" oraz odpowiednie ułożenie kolorów w każdej tabliczce. Informacje te zawiera diagram nawlekania pod każdym wzorem. Instrukcja jego prawidłowego czytania znajduje się na kolejnej stronie.

2) Sprawdź napięcie nici - powinno być takie samo na każdej tabliczce. Nie ciągnij za mocno, wtedy nici (zwłaszcza wełna) mogą się przerwać. Zbyt luźne napięcie nici osnowy utrudnia tkanie. Obróć tabliczki w przód i w tył - jeśli nie sprawia to problemu i nici nie stawiają oporu, ale też nie "zwisają", napięcie jest odpowiednie.

3) Przełóż nić wątku przez przesmyk (przestrzeń między górnymi a dolnymi nićmi).

4) Wykonaj ruch nr 1 z sekwencji pokazanej na wzorze. W przypadku wzorów w tym poradniku będzie to obrót wszystkich tabliczek o 90 stopni do przodu (4F) lub do tyłu (4B).

5) Ponownie przełóż wątek. Nie dociągaj nici do końca - za każdym razem zostaw **pętelkę**, dzięki której możesz kontrolować szerokość taśmy. Dobij nić dłonią lub czółenkiem, na który nawleczona jest nić wątku.

6) Wykonaj kolejny obrót tabliczkami.

7) Dociągnij nić wątku, czyli pętelkę z poprzedniego ruchu. Przełóż nić wątku ponownie. Pamiętaj, żeby od czasu do czasu kontrolować szerokość pasa, np. linijką lub metrem krawieckim.

NAWLEKANIE

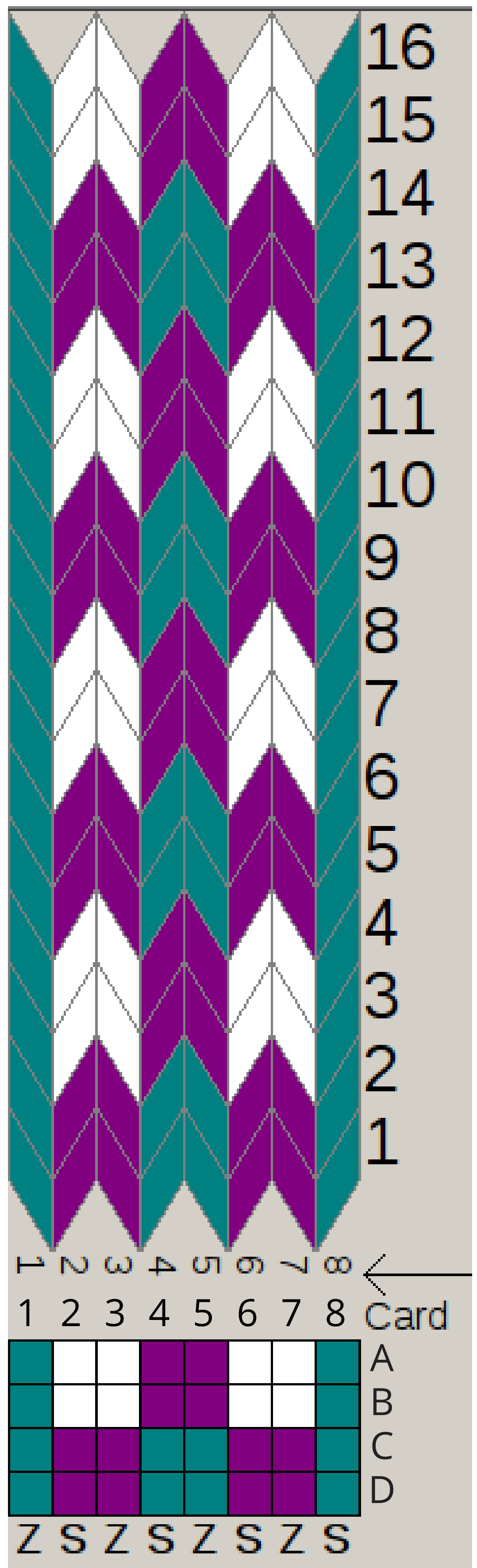
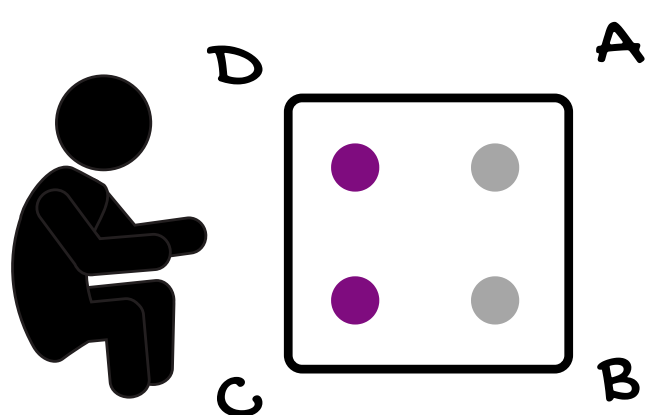
32 nici: 12 turkusowych, 8 białych, 12 fioletowych. Tabliczki ustawione są na przemian w pozycji "Z" i "S", zaczynając od "Z".

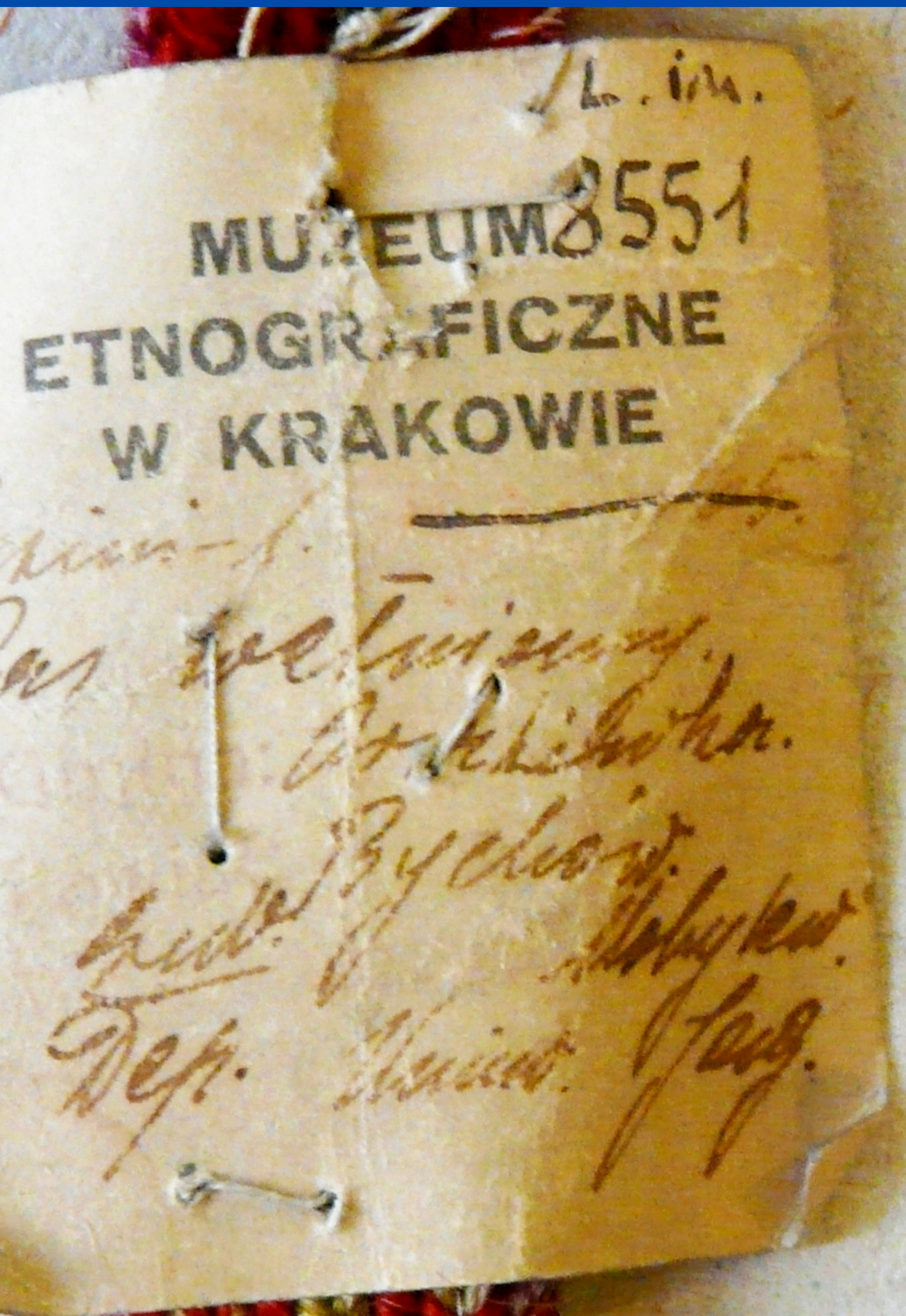
TKANIE

Wszystkie tabliczki poruszają się cały czas do przodu (od tkającego).

POZYCJA STARTOWA

Przykład: Tabliczka nr 2 ma białą nić w otworze A i B, fioletową w C i D.

Krajka nr 8551/MEK opisana w karcie inwentarzowej jako "pas wełniany *pojas*", z adnotacją "Rusini". Zakończona frędzlami. Została wykonana w dawnej guberni Mohylew, w powiecie Bychów, na Białorusi. Charakterystyczny skręt nici sugeruje, że została utkana na tabliczkach. Ze zbiorów Muzeum Etnograficznego im. Seweryna Udzieli w Krakowie.

NAWLEKANIE

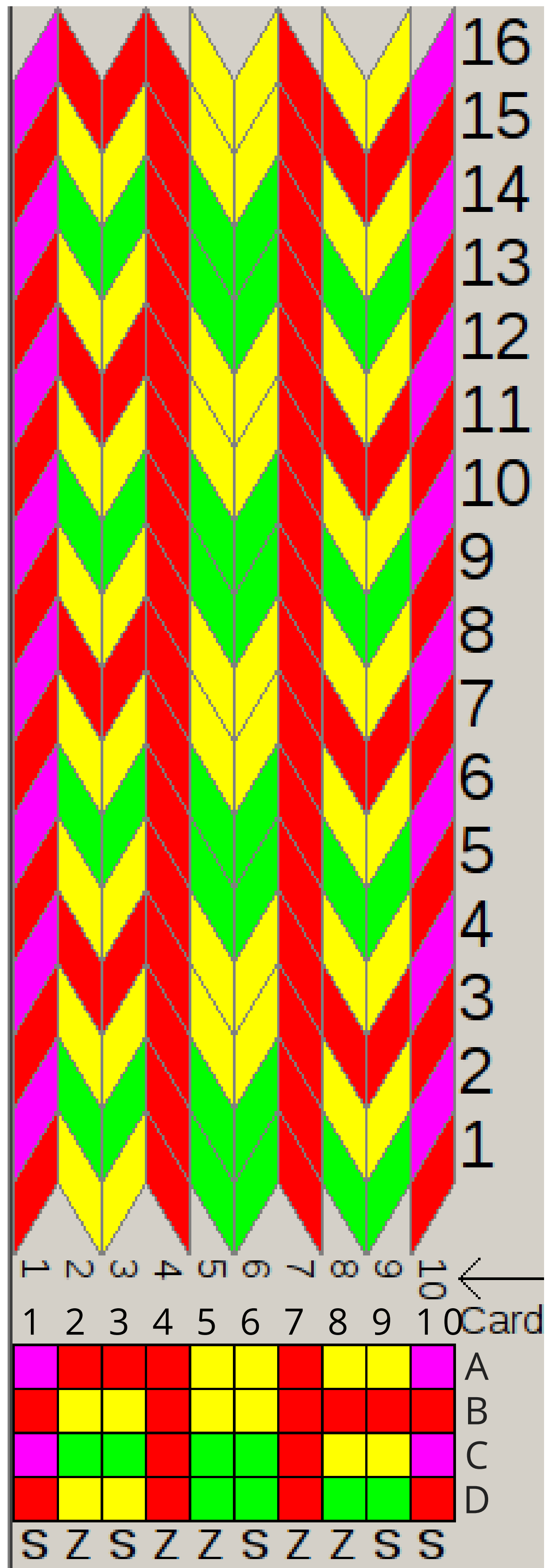
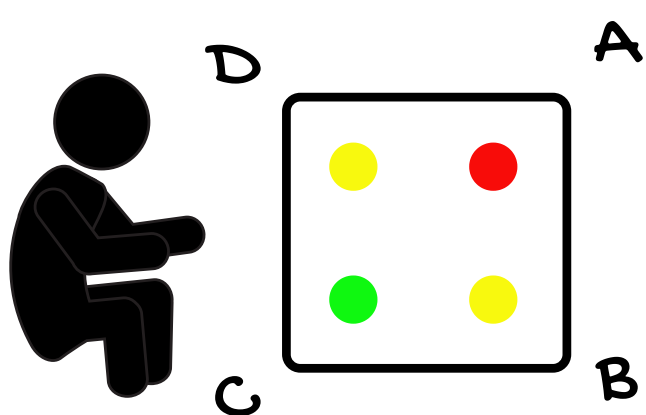
40 nici: 16 czerwonych, 12 żółtych, 8 zielonych i 4 różowe. Tabliczki 1, 3, 6, 9 i 10 ustawione są w pozycji "S", pozostałe w "Z".

TKANIE

Wszystkie tabliczki poruszają się cały czas do przodu (od tkającego).

POZYCJA STARTOWA

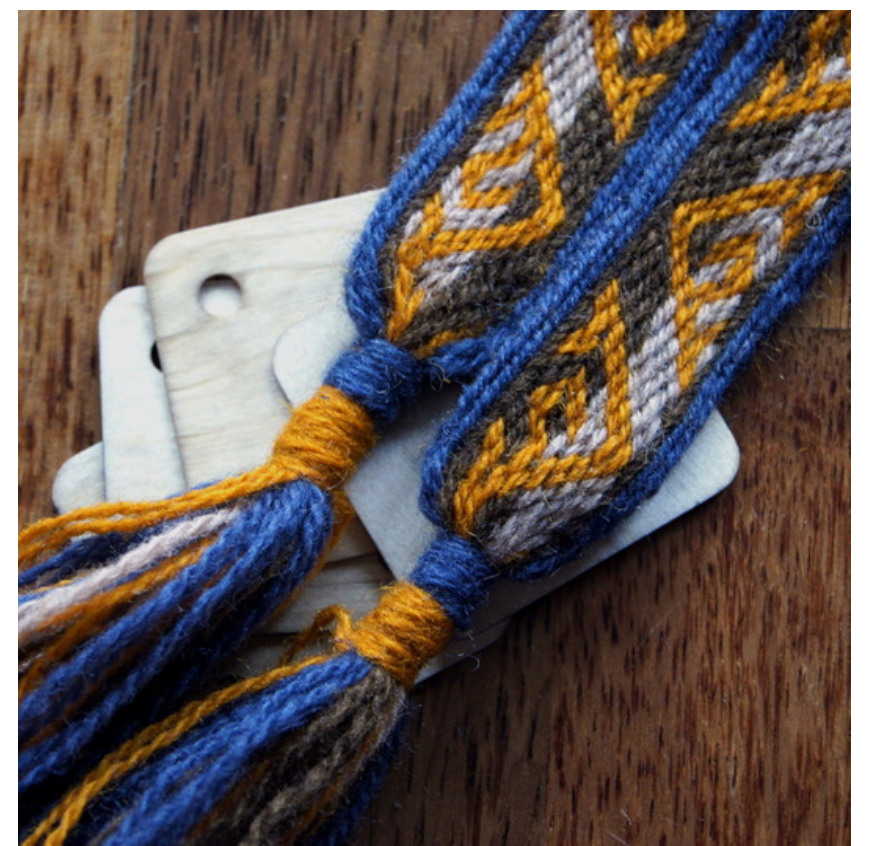
Przykład: Tabliczka nr 2 ma czerwoną nić w otworze A, żółtą w B i D, zieloną w C.

Krajka nr 8550/MEK opisana jako "pas wełniany *pojas*", z adnotacją "Rusini". W karcie inwentarzowej czytamy: "wąski (1.7 cm) a długi", "wzór jakby litery W". Skręt nici wskazuje na wykonanie na tabliczkach. Krajka została utkana w Hruzienicach, pow. Bychów, Białoruś. Ze zbiorów Muzeum Etnograficznego im. Seweryna Udzieli w Krakowie.

gotowe!

STOWARZYSZENIE NA RZECZ PROMOCJI KULTURY I RZEMIOSŁ DAWNYCH "WICI"

wici.org.pl

Misją Stowarzyszenia „Wici” jest informowanie, edukowanie i promowanie rzemiosła, budowanie wrażliwości estetycznej na specyfikę produktów rękodzielniczych oraz na proces ich tworzenia. Działamy na rzecz przywrócenia dawnym rzemiosłom wartości i zastosowania we współczesnym wzornictwie, sztuce, edukacji oraz jako formy spędzania wolnego czasu.

Osią naszych działań jest także popularyzacja wiedzy o kulturze dawnej i ludowej. Cel ten realizujemy poprzez warsztaty i stanowiska edukacyjne na festiwalach twórczości ludowej oraz wydarzeniach rekonstrukcji historycznej.

Wśród członków Stowarzyszenia "Wici" znajdują się twórcy odtwarzający dawne techniki pracy w drewnie, skórze, techniki włókiennictwa i tkactwa, badacze dziedzictwa kulturowego, trenerzy i artyści współcześni.

Dr Emilia Pawłusz

✉ e.pawlusz@wici.org.pl

Socjolożka, badaczka, popularyzatorka dziedzictwa kulturowego, w szczególności tkactwa tabliczkowego. Autorka książek i artykułów z zakresu budowania tożsamości narodowych i etnicznych. Prowadzi warsztaty rękodzieła oraz wywiady z twórcami. Jej sklep [WICISTORE](#) oferuje ręcznie tkane pasy wykonane przez nią oraz inne twórczynie wykorzystujące dawne techniki pasamonicstwa. Stypendystka Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w dziedzinie twórczości ludowej.